

Vreme za veterane

UVEK je otvoreno pitanje da li su radnici učestvovali u promeni vlasti 2000. godine kao radnici, ili kao građani. U pitanju je i da li su, i za koga, promene sa jednopartijskog na višepartijski sistem i sa društvene svojine na privatnu, donele očekivane rezultate – slobodu mišljenja i govora, sigurnost, i odgovornost vlasti prema njenim građanima i vlasnika prema preduzećima i radnicima. Ono što je sigurno jeste da su promene pretvorile društvo u skup mnogobrojnih interesnih grupa koje konkuriraju za moć i vlast uz pomoć finansijskih i moralnih sredstava stečenih u vreme prethodnog režima, i odgovaraju samo svom miljeu bez šire društveno-političke vizije. To vazi i za partije, i za civilni sektor – udruženja građana, sidikate, medije...

U tom novom sistemu izgubili smo pojmove Boraca, Radnika, Studenata i Intelektualaca kao pokretača društveno-političkih promena, a dobili smo „marginalizovane grupe” i participaciju. U tom okviru i Borci su pretvoreni u veterane koji se bore za svoja (legitimna) prava kao „marginizovana i diskriminisana grupa građana” i kao takvi su prihvatljivi u građanskom društvu.

Pojam Veterana, koji je do sada kao politički subjekt bio izvor duševnog rascjepa oko odgovornosti države za rat, pa zbog toga i tabu, prolazi sada proces depolitizacije. Sa jedne strane, to ukazuje na mogućnost integracije veteranske populacije od 400 – 800.000 ljudi u društvo; sa druge strane, zataškava se pitanje odgovornosti za rat, i posebno pitanje privatizacije kao uzroka rata, kao i klasični aspekt veteranske problematike, budući da su oni ostali „gubitnici tranzicije” – pitanja koja su veterani tokom prošle godine otvarali na stranicama našeg biltena, između ostalih i Branislav Markuš u tekstu „Rat i radno mesto” koji prenosimo u ovom broju. Objavljujemo i nastavak teksta Nade Novaković „Štrajkovi u Srbiji tokom 2000. godine”, koji analizira period kada su „druga Srbija” i radnici-veterani bili u istom frontu protiv režima Slobodana Miloševića (o čemu je radnik kolubarskih rudnika Predrag Stepanović svedeo u filmu „Kolubara 2000. Šta se stvarno dogodilo?” reditelja Vladimira Perovića, u proizvodnji RES PUBLICE, koji smo emitovali pre početka diskusije *Radnici u rušenju Miloševićeve naciokratske socijalističko-kapitalističke tvorevine*). Otkud danas, trinaest godina kasnije, nakon izbornog poraza „demokratskih snaga” i povratka na vlast Miliševićevih i Šešeljevih omladinaca, probuđeno interesovanje „druge Srbije” za „ljuje kojih se svi odriču”? Imenovati TO ratom

za samoobrazovanje

Riliten

uciteljneznalica.org *društvena pitanja*

osnovnom i srednjem obrazovanju, a drugi ukiđnje maturskog ispita. Nezaovoljni su bili i zaposleni na univerzitetu. Oni su podržali zahteve kolega u osnovnom i srednjem obrazovanju. I sami su imali velikih materijalnih i profesionalnih teškoća, pa su sve češće organizovali štrajkove. Među njima izdvaja se po svojoj dužini trajanja štrajk „Difovaca”. Od 59 zaposlenih profesora, 50 je štrajkovalo četiri meseca! Imali su jedan jedini zahtev: da se smeni dekan Dragan Tomić, „zbog opstrukcije zakonskih funkcija fakulteta”. Štrajk je upešno okončan. O stanju na drugim fakultetima više svedoče tekstovi o siromašenju celog univerziteta i niskim zaradama zaposlenih. Još ranije je Zakonom o univerzitetu ukinuta njegova ekonomija, a napravljena masovna „čistka” zaposlenih kadrova. U leto 2000. godine vlast je skratila trajanje semestra, što je bio znak straha od mogućih nemira na fakultetima. Štrajkom su više pretili nego što su ga organizovali zaposleni u drugim društvenim delatnostima. Zaposleni u kulturi i nauči su bili uskraćeni za nekoliko ličnih dohodaka, sredstva za prevoz, topli obrok, materijalne troškove i sl. Oni su pisali pisma resornim ministrima, ali bez većeg odjeka i uspeha. Bunili su se u jesen i zaposleni u naučno istraživačkim delatnostima. Sve je to ostalo bez nekog ozbiljnijeg rezultata, jer su za vlast decenijama bili nevažni. Jedna od najgroženijih socijalnih grupa bili su penzioneri. Oni su 23. marta 2000. godine javno protestovali u Beogradu. Vlast ih je ignorisala, a pripadnici nekih opozicionih pokreta su simbolično palili sveće

Štrajkovi u Srbiji tokom 2000. godine (2)

ZAPOSENI u prosveti su svoj štrajk počeli 1. januara 2000. godine. Trajao je kao drama u više činova sve do 10 marta. Tada je sa predstavnicima resornog ministarstva potpisan Protokol o prekidu štrajka. Osvrt na učesnike, zahteve, dinamiku štrajka i postignute rezultate navodi na zaključak o sukobu interesa zaposlenih, sindikalaca i ljudi van sindikata koji rade u prosveti. Nasuprot njima našla se vlast sve manje spremna na ustupke, a sposobna da sve nesuglasice zaposlenih u toj delatnosti dobro iskoristi. U tome je uspela, zahvaljujući i sindikalnim liderima.

Na početku štrajka u prosveti četiri sindikata su se saglasila da će zajedno nastupati, neće se u javnosti napadati, poštovaće se solidarnost i boriti se za interese većine članstva i zaposlenih. Bili su to Sindikat prosvetnih radnika Srbije, Unija sindikata prosvetnih radnika Srbije, Prosvetčenost i Nezavisni sindikat prosvetnih radnika Srbije. Oni su imali i štrajkački odbor i koordinaciju zajedničkih aktivnosti. Za početak su najavili da neće zaključivati ocene, neće obavljati vannastavne aktivnosti i sve što ne spada u „minimum procesa rada”. Osnovni zahtevi bili su: 1. isplata sredstava za topli obrok za 1999. godinu, 2. isplata zarade za decembar 1999. godine i 3. Ugovaranje nove cene rada za 2000. godinu. Pri tom su ukazivali na zaostajanje njihovih zarada za ostalim društvenim delatnostima. Prosek primanja u prosveti bio je u to vreme 60 DEM. To je bilo 30% manje od prosečnog dohotka u Srbiji. Razlike između najmanje kvalifikovanih i zaposlenih sa VSS bile su 450 prema 1.800 dinara. Prva suma pripadala je spremačicama, a druga profesoru s 40 godina radnog staža!

Vlada Republike Srbije nametnula je svoje uslove. Ponudila je štrajkačima u prosveti povećanje zarada za 10% od 1. februara, a sledećeg meseca za 20%. Obećala je i isplatu sredstava za topli obrok, kad se za to steknu uslovi (sredstva). Naglašeno je i da će se redovnije usklađivati zarade sa troškovima života, što je više bilo deklarativno. O tome nam potvrđuju i novinski članci u kojima se izveštava da je i isplata obećanog kasnila i dodatno obezvređivana. Sve vreme štrajka sindikalci su bili u obavezni da poštuju „minimum procesa rada”. To je značilo da se radi 30 minuta. Ova odredba je i danas na snazi, mada nema nikakve teorijske i empirijske zasnovanosti stav da poslodavac (država) određuje minimum rada i u tom obimu. Prosveta nije delatnost čiji štrajk može da ugrozi živote ljudi, imovinu i bezbednost drugih, tako da su štete nenadoknadive. Naprotiv, te vrednosti treba da štiti država, a ne štrajkači u ovakvim delatnostima.

Za vreme štrajka prosvetnih radnika ispoljene su nesuglasice i među sindikatima i među zaposlenima. Vlast je

nastojala da ga što pre okonča. To je i uspela, a šteta od svega najviše je pogodila većinu zaposlenih. Naime, Protokol o prekidu štrajka potpisao je predstavnik Sindikata prosvetnih radnika Srbije. Njen predsednik, Branko Pavlović, još je na istom položaju. Ostali sindikati su negodovali, ali štrajk je već bio neuspešan. Tokom aprila meseca zabeleženo je da su u Kragujevcu u štrajku još 72 prosvetara. Pavlović je izjavio da su „bombaste izjave drugih sindikata prosvetnih radnika o izdaji ovog sindikata samo običan politički marketing”. Štrajk je ocenjen uspešnim, a zaposlenima u prosveti je ostalo da do kraja godine nadoknade propuštenu nastavu.

Ovakav obrazac štrajkova zaposlenih u prosveti se, po ptavilu, nastavio i kasnije. Manja je i uspešnost štrajkova, a veći sukobi među sindikatima. Članovi Unije prosvetnih radnika Srbije su 15. marta šetali ispred resornog ministarstva. Niko ih nije primio ni na razgovor. Vlast se jasno držala svojih interesa i to je sprovela preko direktora škola. Iz novina saznajemo da je u Kragujevcu, 18. aprila 2000. godine u srednjoj školi „Nikola Tesla” potpuno obustavljena nastava. To je bio otpor direktoru koji je podneo krivične prijave protiv nekoliko profesora učesnika pomenutog štrajka, a nekoliko je kolega suspendovao sa posla.

Solidarnost sa štrajkačima iz prosvete bila je više na lokalnom nivou nego na regionalnom i globalnom. U Pančevu su opština i „Želvoz” materijalno pomagali prosvetare sa džakom od 50 kg namirnica i sredstava za higijenu. U Beogradu je više hiljada đaka šetalo Kalemegdanom. Oni su podržali svoje profesore i dodali svoje specifične zahteve. Prvi je bio preispitivanje zakona o

Imenovati TO ratom – Centar za kulturnu dekontaminaciju

je krajem aprila 2000. godine ponudio opozicionim strankama Ugovor o socijalno pravednoj i demokratskoj Srbiji. Isti predviđa zajednički nastup u privatizaciji. Prema tome dokumentu: „Prvo, izvršiće se brza, ekonomski efikasna, socijalno pravična privatizacija. Drugo, u kupoprodajne ugovore obavezno će se uključiti socijalna klauzula, kao i komponente privrednog razvoja i zapošljavanja. Treće, u proces privatizacije javnih i svih drugih preduzeća uključīće se predstavnici svih reprezentativnih sindikata. I četvrto, izvršiće se celokupna revizija i kontrola dosadašnjeg procesa privatizacije. Ovo poslednje odnosi se, pre svega, na imovinu ljudi iz vladajuće stranke” (cit. „Pakt za privatizaciju Srbije”, *Republika*, br. 236-237). Iz navedenog je jasno da je sindikat prešao sindikalni nivo delovanja i da je duboko u političkom polju. Uostalom, to nisu ni krili predstavnici ovog sindikata. U dokumentu „Program metalaca za novi vek” navodi se da „sindikat mora izaći iz klasične uloge sindikata, odnosno mora buhvatiti i brojne zadatke i funkcije koje u normalnim okolnostima treba da obave država i druge institucije”. On treba da „... podstakne proces

Rat i radno mesto

OKTOBARSKE noći 1991. godine kada je u četiri sata posle ponoći zazvonilo zvono na kući mojih roditelja, znao sam da su došli po mene da me vode u rat. Prvo što mi je prošlo kroz glavu bilo je: „Možeš pobeći, ali ne možeš ga izbeći”. Otišao sam, sa grizom savesti da sam izdao svoju generaciju, jer sam odrastao slično kao većina mojih vršnjaka od Ljubljane do Skoplja, uz rok, farmerice, Alan Forda... A bio sam i dete iz „mešovitog” braka, bio sam Jugosloven. Možda sam bio naivan, a zašto ne reći i glup, jer sam verovao da borim za svoju zemlju, a to je bila Jugoslavija. Uostalom, sećam se da je još dugo vremena posle jedan od ljudi koje sam cenio, Emir Kusturica, govorio da je njegova zemlja Jugoslavija, ma koliko smanjivali tu njegovu zemlju, i da mu sin gde god putuju po hotelima drži trobojku na zidu.

Te 1991. godine bio sam zaposlen u Jugoremediji, a neodazivanje pozivu značilo je otkaz. Misló sam tada, a i danas mislim, da je radno mesto velika stvar i nisam Zeleo da ga izgubim. Bio sam siguran da mi je bolje da stegnem zube i izdržim jednu smenu na ratištu, nego da dobijem otkaz. Vratio sam se posle dva meseca provedena u Zapadnoj Slavoniji, misleći da nisam napravio dobar izbor. Izgubio sam iluziju da je vojska tamo čuvala Jugoslaviju i da je čuvala bilo šta. Osećao sam se kao zločinac i počeo sam da odlazim na opozicione tribine na kojima se govorilo protiv rata i na kojima su ljudi pozivani da odbiju vojni poziv. Najčešća reakcija koja se mogla čuti iz publike bila je: „Ali, ako ne odem, dobiću otkaz!” Niko nije znao da nam kaže kako da ostanem radnici, a da ne postanemo ratnici. Vraćao sam se kući i dalje ne znajući da li sam napravio dobar izbor. Iskreno, ne znam ni dan danas.

Kad sam se vratio sa ratišta odmah sam dobio

vanredni godišnji odmor, kao i svi koji su bili na ratištu. Pitaó sam kao fabrika može toliko bez mene, jer nisu primili nikog drugog na moje radno mesto. U to vreme mnoge moje kolege, koji su bili bile policajci rezervisti, isto nisu dolazili na posao, a dobijali su platu. Kad sam se vratio sa vanrednog godišnjeg odmora, posle par dana poslali me na prinudi odmor od mesec dana, jer nije bilo posla. Nakon povratka sa prinudnog radio sam mesec dana, i krenuo je sistem tri meseca ne radiš, a jedan radiš. Još na ratištu sam primetio da ni jedan direktor nije mobilisan. „Socijalistički” direktori su ostali da nam urade pripremu za privatizaciju. Dok smo mi radnici bili sludeni ratom, fabrike su nam nestajale pred nosom. Zrenjanin je u rat ušao sa 51 preduzećem, a danas ima tek pet-šest. U opštem meteužu, naša radna mesta su nestajala. Ratni profiteri nas nisu bez razloga oterali u bratoubilački rat. Dok smo mi branili „nacionalne” interese, oni su privatizovali fabrike i prevodili društvenu imovinu u ličnu. I dok se rat završio došla je nova ofanziva, „tranzicija”. U njoj smo stradali mi, veterani rata, koji kao i u ratu nismo znali ko nam je stvarni protivnik. Nova elita novih nacija, ukrala nam je zemlju, ukrali su nam radna mesta, ukrali su nam imovinu, ukrali su nam demokratiju i slobodu. Vraćam se danas često u tu noć kada sam probuđen otišao u rat. Da li sam mogao drukčije? Da li sam morao? Šta bi bilo da nisam? Pre neki dan poskupilo je mnogo proizvoda u našim radnjama. Ulazim u prodavnicu i slušam gundanje ljudi po rafovima, jedan govori svom sinu: „Vidi, počelo je da nestaje robe, opet miriše na rat”. Dokle će po ovim našim prodavnicama većito „mirisati” na rat? Branislav Markuš, radnik-akcionar Jugoremedije i veteran rata u Hrvatskoj 1991. godine

Kingdom of the Netherlands

UČITELJ NEZNALICA I NEMOVNI KOMITET

Imenovati TO ratom **CZKD**

NATIONAL ENDOWMENT for Democracy Supporting freedom around the world

ODBRANI FILOZOFSKI ODBRANI FILOZOFSKI

Projekt finansiraju Evropska unija kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava i Holandska Ambasada u Beogradu po programu Matra Embassy Programme. Sadržaj ovog štampanog materijala je isključiva odgovornost CZKDa i ni pod kojim okolnostima se ne može smatrati da odražava stav Evropske unije.

Izdavač:
Učitelj neznalica i njegovih komiteti
Imenovati TO ratom CZKD
Urednik:
Ivan Zlatić
Dizajn i prelom:
Matija Medenica